

ISSN 1392-8295

UK
Uniwersytet
Jana Kochanowskiego w Kielcach

mokslo darbai transactions

RESPECTUS PHILOLOGICUS

2016 Nr. 29 (34)

RESPECTUS PHILOLOGICUS Nr. 29 (34)

MOKSLINIS TĘSTINIS LEIDINYS

Leidžia Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas ir Jano Kochanovskio universiteto Humanitarinis fakultetas Kielcuose du kartus per metus (balandžio 25 d. ir spalio 25 d.).

Leidinyje lietuvių, lenkų, anglų, rusų kalbomis skelbiami originalūs moksliniai straipsniai, atitinkantys svarbiausias fakultetų humanitarinių mokslinių tyrimų kryptis: lingvistinius tyrinėjimus, literatūros naratyvų ir kontekstų problematiką, reklamos diskurso paveikumą, vertimo teoriją ir praktiką.

CZASOPISMO NAUKOWE

Wydawcy: Uniwersytet Wileński – Wydział Humanistyczny w Kownie oraz Uniwersytet Jana Kochanowskiego – Wydział Humanistyczny w Kielcach. Ukazuje się dwa razy w roku: 25 kwietnia i 25 października.

W czasopiśmie, w językach litewskim, polskim, angielskim i rosyjskim, zamieszczone są oryginalne artykuły naukowe, których tematyka odzwierciedla najważniejsze kierunki badań prowadzonych na wydziałach humanistycznych współpracujących uczelni: badania językoznawcze i literaturoznawcze wraz z ich kontekstami, badania nad reklamą oraz nad teorią i praktyką przekładu.

ONGOING ACADEMIC PUBLICATION

Published twice a year (April 25, October 25) by Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities and The Jan Kochanowski University Faculty of Humanities in Kielce.

The periodical publishes original scholarly articles written in English, Lithuanian, Polish and Russian that correspond to the main humanitarian research fields of the faculties: linguistic researches, issues of literary narratives and contexts, influence of advertising discourse, theory and practice of translation.

DUOMENŲ BAZĖS / BAZY DANYCH / ABSTRACTING AND INDEXING

Elektronische Zeitschriftenbibliothek (2002)	Frei zugängliche E-Journals Universitätsbibliothek Regensburg
Arianta (2002)	Naukowe i branżowe polskie czasopisma elektroniczne
Balcan Rusistics (2004)	Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego
C.E.E.O.L. (2005)	Russian Language, Literature and Cultural Studies Central and Eastern European Online Library DFG Nationallizenzen
EBSCO (2006)	Humanities International Complete Humanities Source Current Abstracts Humanities International Index TOC Premier
MLA (2007)	Modern Language Association International Bibliography
Index Copernicus (2008)	Index Copernicus International Journal Master List
Lituanistika (2011)	The Database of the Humanities and Social Sciences in Lithuania
PNB (2011)	Polska Bibliografia Naukowa
MIAR (2011)	Information Matrix for the Analysis of Journals
Linguistic Bibliography Online (2012)	BrillOnline Bibliographies, Netherlands
Ulrichs (2013)	Ulrich's Periodicals

PATIKRA / WERYFIKACJA / VERIFICATION

REDAKCIJOS ADRESAS / ADRES REDAKCJI / EDITORIAL OFFICE

Vilniaus universitetas	Vilnius University	Uniwersytet Jana Kochanowskiego
Kauno humanitarinis fakultetas	Kaunas Faculty of Humanities	Wydział Humanistyczny
Muitinės g. 8	Muitines 8	ul. Świętokrzyska 21D
LT-44280 Kaunas	LT-44280 Kaunas	25-406 Kielce
Lietuva	Lithuania	Polska

Straipsnius ir kitą mokslinę medžiagą prašome siųsti į žurnalo redakciją Kaune, taip pat el. paštu.

Articles and other scientific material send to the Editorial Office in Kaunas, as well as by e-mail. Artykuły i inne materiały przeznaczone do publikacji prosimy nadsyłać na adres redakcji w Kownie, także pocztą elektroniczną.

El. paštas / E-mail respectus.philologicus@khf.vu.lt **Tel.** +370 37 750 536
Interneto svetainė / Strona internetowa / Homepage <http://www.rephi.khf.vu.lt>

REDAKTORIAI / REDAKCJA / EDITORS

Gabija Bankauskaitė-Sereikienė (lietuvių kalba / język litewski / Lithuanian language)

Beata Piasecka (lenkų kalba / język polski / Polish language)

Brygita Brasiienė (anglų kalba / język angielski / English language)

Alla Diomidova (rusų kalba / język rosyjski / Russian language)

Print ISSN 1392-8295, Online ISSN 2335-2388

© Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, 2016

© Uniwersytet Jana Kochanowskiego – Wydział Humanistyczny w Kielcach, 2016

RESPECTUS PHILOLOGICUS Nr. 29 (34)

REDAKCINĖ KOLEGIJA – KOLEGIUM REDAKCYJNE EDITORIAL BOARD

Vyriausioji redaktorė – redaktor naczelny – editor-in-chief

**Gabija BANKAUSKAITĖ-
SEREIKIENĖ**
gabija.sereikiene@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Vyriausiosios redaktorės pavaduotojas – zastępca redaktora naczelnego – deputy editor-in-chief

Marek RUSZKOWSKI
gustaw1960@op.pl

Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Vyriausiosios redaktorės pavaduotoja – zastępca redaktora naczelnego – deputy editor-in-chief

Loreta ULVYDIENĖ
loreta.ulvydiene@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Daiva ALIŪKAITĖ
daiva.aliukaite@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto docentė, dr., Lietuva
Docent Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Associate Professor, Vilnius University, Lithuania

Danutė BALŠAITYTĖ
dbalsaityte@gmail.com

Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Wiesław CABAN
caban@ujk.kielce.pl

Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Renato CORSETTI
renato.corsetti@gmail.com

Romos universiteto „La Sapienza“ profesorius, habil. dr., Italija
Profesor Uniwersytetu Rzymського „La Sapienza“, dr hab., Włochy
Professor, Sapienza University of Rome, Italy

Anatolij CHUDINOV
ap_chudinov@mail.ru

Uralo valstybinio pedagoginio universiteto profesorius, dr., Rusija
Profesor Uralskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego, dr, Rosja
Professor, Ural State Pedagogical University, Russia

Janusz DETKA
januszdetka1@wp.pl

Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Margarita GAVRILINA
gavril@inbox.lv

Latvijos universiteto profesorė, dr., Latvija
Profesor Uniwersytetu Łotewskiego w Rydze, dr, Łotwa
Professor, University of Latvia, Latvia

Jonė GRIGALIŪNIENĖ
jone.grigaliuniene@gmail.com

Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Laima KALĖDIENĖ
kaledienei@gmail.com

Mykolo Romerio universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Michała Rómera, dr, Litwa
Professor, Mykolas Romeris University, Lithuania

Asta KAZLAUSKIENĖ
a.kazlauskiene@hmf.vdu.lt

Vytauto Didžiojo universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Witolda Wielkiego, dr, Litwa
Professor (04H), Vytautas Magnus University, Lithuania

Aleksandras KRASNOVAS
aleksandras.krasnovas@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto profesorius, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

- Jadvyga KRŪMINIENĖ**
jadvyga.kruminiene@khf.vu.lt
Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania
- Kazimierz LUCIŃSKI**
ifs@ujk.edu.pl
Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland
- Lidia MICHALSKA-BRACHA**
lidia.bracha@ujk.edu.pl
Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorė, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland
- Gerald E. MIKKELSON**
gemikk@ku.edu
Kanzaso universiteto profesorius, dr., JAV
Profesor Uniwersytetu w Kansas, dr, USA
Professor, The University of Kansas, USA
- Olegas POLIAKOVAS**
oleg.poljakov@ffv.vu.lt
Vilniaus universiteto profesorius, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania
- Adriana SERBAN**
adriana.serban@univ-montp3.fr
Polio Valéry universiteto Montpellier III docentė, dr., Prancūzija
Docent Uniwersytetu Paul Valéry, Montpellier III, dr, Francja
Senior lecturer, Paul Valéry University, Montpellier III, France
- Yuri STULOV**
yustulov@mail.ru
Minsko valstybinio lingvistikos universiteto profesorius, dr., Baltarusija
Profesor Państwowego Uniwersytetu Lingwistycznego w Mińsku, dr, Białoruś
Professor, Minsk State Linguistic University, Belarus
- Leona TOKER**
toker@mscc.huji.ac.il
Jeruzalės Hebrajų universiteto profesorė, habil. dr., Izraelis
Profesor Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie, dr hab., Izrael
Professor, The Hebrew University of Jerusalem, Izrael

TURINYS / SPIS TREŚCI

I. DISKURSO IR NARATYVO TYRIMAI / BADANIA NAD DYSKURSEM I NARRACJĄ

Marek Ruszkowski (Lenkija / Polska). Fundamentalizm językowy.....	9
Ina Pukelytė (Lietuva / Litwa). Tarp dramos ir postdramos.....	18
Eglė Gabrėnaitė (Lietuva / Litwa). Politinio komentaro retorika: žanro transformacijos	25
Sylwia Konarska-Zimnicka (Lenkija / Polska). Socjologia a warsztat naukowy historyka. Przykład etnometodologii.....	33
Iwona Filipczak (Lenkija / Polska). Marginalization of South Asians Based on Race and Skin Color in Bharati Mukherjee's <i>Jasmine</i> and Chitra B. Divakaruni's <i>The Mistress of Spices</i>	46
Skirmantė Biržietienė (Lietuva / Litwa). Antikinė „lengvoji poezija“: epigramos ypatumai.....	57
Ewa Anna Piasta (Lenkija / Polska). Motywy religijne w powieści <i>Gody magdeburskie</i> Gertrudy von Le Fort.....	65

II. KALBA. VISUOMENĖ. KULTŪRA / JĘZYK. SPOŁECZEŃSTWO. KULTURA

Oleksandr Kapranov (Norvegija / Norwegia). Conceptual Metaphors in British Foreign Secretary's Twitter Discourse Involving Ukraine.....	75
Татьяна Бобкова (Ukraina / Ukraina). Классификация коллокаций: основные подходы и критерии	87
Martyna Król (Lenkija / Polska). Homonimia wśród nominatów dotyczących czasu i przestrzeni: polsko-rosyjskie studium kontrastywne.....	99
Ольга Солодушко (Lenkija / Polska). Семантическая характеристика зоонимов, мотивированных пестрой окраской и узорами на шерсти животного (на примере кличек коров в польском и украинском языках)	107
Elżbieta Michow (Lenkija / Polska). Polskie i bułgarskie frazeologizmy somatyczne motywowane przez nazwy części ciała służących do mówienia.....	121
Olga V. Domnich (Ukraina / Ukraina). Etymologic Features and Peculiarities of the Process of Indigenous Vocabulary Borrowing in American English.....	130
Erika Merkytė-Švarcienė (Lietuva / Litwa). Tarmių mentalinio žemėlapiu (ne)tikslumo veiksniai: tarmės vartojimas vs. nevartojimas.....	139
Hona Mickienė, Rita Baranauskienė (Lietuva / Litwa). Veliuonos apylinkių pravardžių semantikos ypatumai: pirminės pravardės.....	155
Lina Bikilienė (Lietuva / Litwa). Evaluative Language in Lithuanian Students' English Writing. A Study of <i>Important</i> and <i>Interesting</i>	177

**III MOKSLINIO GYVENIMO KRONIKA /
KRONIKA ŻYCIA NAUKOWEGO**

Konferencijų apžvalgos / Konferencje

Gabija Bankauskaitė-Sereikienė (Lietuva / Litwa). Žanras: kanonas ar transformacija?	188
Jurgita Astrauskienė, Danguolė Satkauskaitė (Lietuva / Litwa). Tarp eilučių: kalbos ir medijų sankirta.....	191

Knygų recenzijos / Recenzje książek

Алла Дюмидова (Lietuva / Litwa). Просто о сложном: новое пособие по фонетике русского языка.....	194
Aleksandras Krasnovas (Lietuva / Litwa). Apie lenkų tremtinius Sibire – išsamiai ir objektyviai.....	196

Anonsai / Zapowiedzi	199
-----------------------------------	-----

IV. REIKALAVIMAI STRAIPSNIAMS /

ZASADY OPRACOWYWANIA PUBLIKACJI	200
--	-----

CONTENTS

I. RESEARCH OF DISCOURSE AND NARRATIVE

Marek Ruszkowski (Poland). Linguistic Fundamentalism.....	9
Ina Pukelytė (Lithuania). Between Drama and Postdrama	18
Eglė Gabrėnaitė (Lithuania). The Rhetoric of Political Commentary: Genre Transformations	25
Sylvia Konarska-Zimnicka (Poland). Sociology and Methodology of Historical Research. Ethnomethodology.....	33
Iwona Filipczak (Poland). Marginalization of South Asians Based on Race and Skin Color in Bharati Mukherjee's <i>Jasmine</i> and Chitra B. Divakaruni's <i>The Mistress of Spices</i>	46
Skirmantė Biržietienė (Lithuania). Ancient "Simple Poetry": Peculiarities of the Epigram	57
Ewa Anna Piasta (Poland). Religious Motifs in the Novel <i>The Magdeburg Wedding</i> by Gertrud von le Fort	65

II. LANGUAGE. SOCIETY. CULTURE

Oleksandr Kapranov (Norway). Conceptual Metaphors in British Foreign Secretary's Twitter Discourse Involving Ukraine	75
Татьяна Бобкова (Ukraine). Classification of Collocation: The Main Approaches and Criteria	87
Martyna Król (Poland). Homonymy among the Nominates Concerning Time and Space: Polish-Russian Contrastive Study	99
Ольга Солодушко (Poland). Semantyc Analysis of Zoonyms Motivated by the Coloured Coat (Based on the Cow Names in Polish and Ukrainian).....	107
Elżbieta Michow (Poland). Polish and Bulgarian Somatic Phrases Justified with the Names of the Parts of the Body Designed for Speaking	121
Olga V. Domnich (Ukraine). Etymologic Features and Peculiarities of the Process of Indigenous Vocabulary Borrowing in American English.....	130
Erika Merkytė-Švarcienė (Lithuania). Un(accuracy) Factors of the Mental Map of Dialects: Using vs. Non-using a Dialect	139
Ilona Mickienė, Rita Baranauskienė (Lithuania). Peculiarities of Nickname Semantics in Veliuona Region: Primary Nicknames	155
Lina Bikelienė (Lithuania). Evaluative Language in Lithuanian Students' English Writing. <i>A Study of Important and Interesting</i>	177

III. SCIENTIFIC LIFE CHRONICLE**Conference review**

Gabija Bankauskaitė-Sereikienė (Lithuania). Genre: Canon or Transformation? 188

Jurgita Astrauskienė, Danguolė Satkauskaitė (Lithuania). Between the Lines:
The Intersection of Speech and Media 191

Book reviews

Алла Дюмидова (Lithuania). In Simple Words about Complicated: The New Guide
to the Russian Phonetics 194

Aleksandras Krasnovas (Lithuania). The Polish Exiles in Siberia: In Detail and
Objectively..... 196

Announcements 199

IV. REQUIREMENTS FOR PUBLICATION 200

Ewa Anna Piasta

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Instytut Filologii Obcych

ul. Świętokrzyska 21D, 25–406 Kielce, Polska

Tel. +48 41 349 68 00

E-mail: ewa_piasta@yahoo.de

Zainteresowania naukowe: kultura niemieckiego obszaru językowego, korespondencja sztuk, związki literatury z muzyką i z duchowością / sacrum

MOTYWY RELIGIJNE W POWIEŚCI GODY MAGDEBURSKIE GERTRUDY VON LE FORT

Gertruda von le Fort – urodzona w 1876 roku w Minden w Westfalii, zmarła w 1971 roku w Obersdorf – to niemiecka pisarka, poetka i eseistka. Tło wielu jej dzieł stanowią wydarzenia historyczne. Nie chodzi w nich o ewokację konkretnych zdarzeń i ich historyczną rekonstrukcję, ale o ukazanie jakiegoś problemu duchowego i ponadczasowego przesłania chrześcijańskiego.

Celem referatu jest prześledzenie motywów religijnych występujących w powieści „Gody magdeburskie”. Motywy te da się wykryć na płaszczyźnie stylizacji, metaforyki, tematyki oraz w zakresie zawartości ideowej dzieła. W powieści mamy do czynienia z połączeniem pierwiastka religijnego z politycznym. Autorka eksponuje rywalizację protestantyzmu z katolicyzmem, ale religia stanowi tylko pretekst do walki o władzę. W utwór zostały wplecione gatunki literackie, strukturalnie związane z tradycją religijną. Parafrazy biblijne służą korygowaniu myśli bądź postaw bohaterów i mają funkcję wyznacznika moralności. Perspektywa metafizyczna, na różne sposoby manifestująca się w powieści, nie wyraża się jedynie za pomocą elementów przynależących do tradycji chrześcijańskiej, ale nosi ślady myślenia magicznego.

SŁOWA KLUCZOWE: Gertruda von le Fort, powieść, związki literatury z teologią, protestantyzm, katolicyzm.

Wprowadzenie

Gertruda von le Fort – urodzona w 1876 roku w Minden w Westfalii, zmarła w 1971 roku w Obersdorf – to niemiecka pisarka, poetka i eseistka. Jej przodkowie pochodzili z Francji, ale wyemigrowali do Niemiec, chroniąc się przed prześladowaniami religijnymi, byli bowiem hugenotami. Gertruda studiowała w Heidelbergu i Berlinie, m.in. u znanego protestanckiego filozofa religii, historii i kultury, prof. Ernesta Troeltscha. W 1925 roku przyjęła chrzest w Kościele katolickim i ten fakt zaowocował rozkwitem jej twórczości literackiej. Konwersja, jak sama wyznaje, była nie tyle odrzuceniem wyznania ewangelickiego, ile próbą połączenia w sobie obu tych wyznań (Arnim 1972: 193). Odtąd

świat wartości chrześcijańskich stał się fundamentem wszystkich jej dzieł literackich: powieści, nowel, opowiadań, wierszy. Ich najgłębsze przesłanie mówi, że w losy człowieka zawsze wkracza zrządzenie Boże. Utwory Gertrudy von le Fort są nośnikami jej własnych treści światopoglądowych. Dziełem, które przyniosło Gertrudzie rozgłos, były *Hymny do Kościoła*, opublikowane w 1924 roku. Ich myśl przewodnia zawiera się w słowach: „Tęskniącej do Boga duszy odpowiada Bóg głosem świętego Kościoła” (Rogalski 1954: 7). Najbardziej znaną powieścią Gertrudy jest *Chusta Weroniki*: pierwsza część nosi tytuł *Studnia rzymska* (1928), druga zaś – *Wieniec aniołów* (1946). W centrum fabuły znajdują się Weronika i Enzjo, stanowiący konfigurację wiary i ateizmu, chrześcijaństwa i pogaństwa, sztuki religijnej i świeckiej, inteligencji chrześcijańskiej i mieszczańsko-liberalnej (Frühwald 1976: 63).

Tło wielu dzieł le Fort stanowią wydarzenia historyczne. Nie chodzi w nich o ewokację konkretnych zdarzeń i ich historyczną rekonstrukcję, ale o ukazanie jakiegoś problemu duchowego i ponadczasowego przesłania chrześcijańskiego, które można lepiej wyeksponować z większego dystansu czasowego (Kranz 1976: 20). Osadzanie akcji dzieł najczęściej w odległej przeszłości miało jeszcze inny cel, a mianowicie zmylenie cenzury, która w okresie narodowego socjalizmu zabroniłaby Gertrudzie podejmowania jawnej krytyki ówczesnego systemu politycznego.

Literaturoznawcy, jak na przykład Sabine Dürren, dopatrują się w twórczości le Fort nawiązania do niemieckiego ekspresjonizmu. Dowodem na to jest kreowanie postaw skierowanych ku wnętrzu, nadawanie większej rangi znaczeniowej temu, co rozgrywa się wewnątrz człowieka. Widoczne staje się też dążenie do odindywidualizowania bohaterów, stwarzania nie tyle portretów, interesujących figur i przypadków, co typów, postaci modelowych. Odnosi się to szczególnie do kobiet. Jako pierwowzór służy Maryja, mówiąca Bogu swoje *fiat*. Pisarka pozostaje również pod wpływem francuskiego prądu *renouveau catholique*¹, powstałego u schyłku XIX wieku. Oznaczał on zwrot ku wartościom autentycznego katolicyzmu i zmierzał do odzyskania i wzmocnienia w literaturze światopoglądu katolickiego (Dürren 1998: 317). Nie chodziło tutaj o ożywienie tzw. literatury kościelnej, ale o samodzielny prąd literacki, którego przedstawiciele pozostawali nierzadko w konflikcie z oficjalnym urzędem Kościoła, a ich dzieła były przez ówczesny Kościół niekiedy krytykowane i odrzucane (por. Kühlmann, Luckscheiter 2008). W Niemczech autorzy reprezentujący kierunek *renouveau catholique* podkreślali swój patriotyzm i wspierali wychowanie w duchu katolickim (Schlaffer 2010: 14).

Zarys problematyki badawczej

Podejmując próbę wskazania elementów religijnych w powieści, należałoby najpierw wykazać, w jaki sposób mogą być one ewokowane w dziele literackim. Pojawiające się w danym utworze słownictwo i tematyka religijna nie muszą świadczyć o jego religijności, jeśli semantyczna wymowa dzieła pozostanie w sprzeczności ze światem

¹ Do tego nurtu należeli w Niemczech jeszcze Reinhold Schneider, Stefan Andres, Elisabeth Langgässer, Ruth Schumann, Konrad Weiss, Werner Bergengruen. Preferowanymi gatunkami literackimi tego kierunku były: misteria, żywoty świętych, oratoria.

wartości religijnych. Słownictwo religijne bywa wykorzystywane do tworzenia nowych znaczeń, często nie odnosząc się do żadnych wartości transcendentnych. Może służyć jedynie wzmocnieniu wymowy jakiegoś zjawiska poprzez poszerzenie jego znaczeń o przeżycia właściwe dla głębszych doświadczeń religijnych. Takim przykładem może być zastosowanie słownictwa religijnego w odniesieniu do ziemskiego monarchy w celu oddania mu czci należnej Bogu bądź przypisania boskich cech. Dlatego, badając elementy religijne występujące w utworze literackim, należy zwrócić uwagę na ich funkcję oraz ogólną wymowę semantyczną utworu. Na problemy identyfikacji religijności dzieła literackiego wskazuje Stefan Sawicki, pisząc, iż ślady kontaktów z religią najłatwiej można odnaleźć na poziomie słownictwa, do którego przynależą cytaty z ksiąg świętych, formuły liturgiczne, formy stylistyczne przejęte z pism religijnych. Mogą pojawić się również elementy zsakralizowane w postaci większych całości znaczeniowych: obrazów, scen, postaci, sekwencji wydarzeń. Należy również wziąć pod uwagę globalny sens dzieła zbliżony do światopoglądu religijnego lub z nim zgodny (Sawicki 1979: 11–16). Zofia Zarębianka podkreśla, że religijny, w głębokim tego słowa znaczeniu, może być utwór pozornie odległy od „tematyki religijnej”, jeśli zostaje zachowana perspektywa eschatologiczna. Ostatecznie o jakości religijnego utworu literackiego decyduje nie warstwa stylistyczno-kompozycyjna, ale sensy niesione przez wyższe układy znaczeniowe (Zarębianka 1990: 25–56).

Celem referatu jest przesłедzenie motywów religijnych występujących w powieści *Gody magdeburskie*. Motywy te mogą występować jako samodzielne całości tematyczne. A więc w kręgu chrześcijaństwa – motywy biblijne, liturgiczne, motywy księży, Matki Bożej, Chrystusa, Boga, anioła (Sawicki 1979: 13). Elementy religijne zostają przejęte z konkretnej sfery rzeczywistości, np. liturgii i szerzej – kultu, Biblii i innych tekstów religijnych czy też autentycznych wydarzeń z historii Kościoła (Jasińska-Wojtkowska 2003: 32). Motywy te da się wykryć na płaszczyźnie stylizacji, metaforyki, tematyki oraz w zakresie zawartości ideowej dzieła. W utwór zostały wplecione gatunki literackie, strukturalnie związane z tradycją religijną, jak niemiecka wersja łacińskiej sekwencji *Media vita in morte sumus* oraz łacińska wersja części stałej Mszy św. *Credo in unum Deum*, której poszczególne wersy przeplatają się z końcowym monologiem jednego z głównych bohaterów oraz symbolizują nadzieję na zmartwychwstanie i pojednanie w jednym Kościele rozdartym podziałem chrześcijaństwa.

Motywy religijne w powieści *Gody magdeburskie*

Powieść *Gody magdeburskie* została wydana po raz pierwszy w roku 1938. Jej tło historyczne stanowi wojna trzydziestoletnia, a konkretnie wydarzenia z lat 1630–1631. Autorka eksponuje rywalizację dwóch denominacji chrześcijańskich. Magdeburg, aby ratować protestantyzm, ma zamiar zawrzeć ugodę ze Szwedami, co będzie oznaczało zdradę państwa. Wierność państwu pociągnęłaby za sobą utratę wpływów, jakie ma protestantyzm. Cesarz jako reprezentant katolicyzmu wydaje edykt nakazujący zwrot katolikom opactwa odebranego im w 1552 roku. Religia stanowi tylko pretekst do walki o władzę. Bezcelowość walki o rzekomą jedność wiary przy użyciu siły dostrzega dwóch

bohaterów: katolicki dostojnik Tilly, który chce odwieść cesarza od wykonania edyktu oraz protestant i magdeburezyk Willigis Ahlemann, który próbuje nakłonić radę miasta do przychylnego nastawienia wobec cesarza. Autorka stwarza ciekawą paralelę losów. Magdeburg, o który zabiegają Szwedzi i katolicy, jest przyrównany do panny, o której rękę ubiegają się kawalerowie. Równocześnie śledzimy losy narzeczonych, Erdmuth Plögen oraz Willigisa Ahlemanna. Pojawia się jednak konkurent, szwedzki pułkownik von Falkenberg, któremu zależy na zdobyciu zarówno miasta, jak i panny Erdmuth.

W powieści mamy do czynienia z połączeniem pierwiastka religijnego z politycznym. Znajdujemy w niej liczne ślady, jakie pozostawiła Biblia. Do takich najbardziej oczywistych należą cytaty pochodzące zarówno z ksiąg Starego, jak i Nowego Testamentu. Dom Plögenów nosi nazwę *Pod Pieśnią nad Pieśniami*, co jest nie tylko nawiązaniem do księgi Starego Testamentu, ale również wskazuje na głębsze przesłanie zdarzeń, w których chodzi o wierność prawdziwej miłości. Ów sens zostaje wzmocniony jeszcze przez napis umieszczony nad drzwiami tegoż domu. Słowa te są parafrazą słów z *Pieśni nad pieśniami*: Jak śmierć potężna jest miłość i jak płomień Pański (Le Fort 1960: 15). Jest to motto zapowiadające los narzeczonej, która będzie musiała przejść ciężką próbę swojej miłości. Śledząc losy narzeczonych, widzimy Willigisa, który wychodzi nagle z kościoła w przeddzień swoich zaślubin z Erdmuth, gdyż nie podoba mu się, że pastor Bake nadużywa swojego urzędu i mówi o polityce. Willigis udaje się w sprawach miasta do obozu cesarskiego i nie wraca na wyznaczony dzień zaślubin. Erdmuth, powodowana zranioną dumą, nie czeka już na niego, ale przyjmuje Falkenbergera, który, jak jej się wydaje, próbuje pozyskać jej względy. On jednak zamierza wykorzystać jej przychylność w celu zdobycia przez Szwedów Magdeburga.

Inna parafraza tekstu biblijnego zostaje włączona do wypowiedzi pastora, który zrozumiał, że powinien „zaniechać raz na zawsze wszelkiej polityki, [...] wszystko złożyć w ręce Wszechpotężnego Boga, mówiąc wraz z Chrystusem Panem: ‘Nie moja, ale Twoja wola niech się stanie’” (Le Fort 1960: 9). W usta pastora Bake zostały włożone jeszcze inne nawiązania do Nowego Testamentu. W czasie oblężenia miasta wyszeptał pełne trwogi wołanie tonącego Piotra: „Panie, ratuj nas, giniemy!” (Le Fort 1960: 163). Słowa te korespondują z aktualną sytuacją oraz stają się modlitwą bohatera. W tym też momencie przyszła pastrowi myśl o zburzeniu Jerozolimy i „zdawało mu się, że słyszy w swym sercu słowa Chrystusa Pana: ‘Gdybyś i ty poznało właśnie w ten dzień twój to, co jest ku pokojowi twemu’” (Le Fort 1960: 163). Jest to dość wierna parafraza słów Chrystusa: „O gdybyś i ty poznało w ten dzień to, co służy pokojowi” (Łk 19,41). To nawiązanie biblijne poprzez stworzenie analogii do zburzonej Jerozolimy stanowi ostrzeżenie dla Magdeburga. Inny przykład to rozmowa Bakego z panną Erdmuth, w którą zostaje wpleciony werset z Księgi Rut: „Gdzie ty pójdziesz, tam i ja pójdę, gdzie ty pozostaniesz, tam i ja pozostanę. Twój lud jest moim ludem. Twój Bóg jest moim Bogiem. Śmierć nas nie rozłączy, cokolwiek spuści na mnie Pan” (Rut 1,16). W Biblii to Rut zwraca się do swojej teściowej, a w powieści pastor usiłuje przekonać Erdmuth, aby czekała wiernie na powrót swojego narzeczonego.

Gertruda von le Fort za pomocą aluzji biblijnych interpretuje również sens wydarzeń. Przy jednym z końcowych komentarzy, iż Tilly nie mógł osiągnąć wszystkiego, co

chciał i niektóre sprawy układają się wbrew jego woli, zostają przywołane słowa Jezusa wypowiedziane do Piotra: „Kiedyś był młody, sam się opasywałeś i chodziłeś, dokąd chciałeś. Kiedyś jednak stary, inny cię opasuje i prowadzi, dokąd ty nie chcesz iść” (Le Fort 1960: 192). W jedną z końcowych scen dzieła, która przedstawia pastora Bake szykującego się do wyjazdu po zdobyciu miasta przez wojska cesarskie oraz obserwującego swoje beztrosko bawiące się dzieci, autorka wkłada fragment zaczerpnięty z wypowiedzi Jezusa do uczniów: „Jeśli się nie nawrócicie i nie staniecie jako dzieci, nie wejdzicie do Królestwa Niebieskiego” (Le Fort 1960: 257). Gertruda, sięgając po tekst biblijny, przytacza poszczególne wersy jako parafrazy, a nie cytaty. Parafrazy te są dość wierne, bez rozbudowanych komentarzy. Służą one korygowaniu myśli bądź postaw bohaterów i mają funkcję wyznacznika moralności.

Powieść nosi ślady stylu średniowiecznych legend, gdzie zestawiano ze sobą obraz życia i śmierci, a wszystkie wydarzenia życiowe interpretowano w odniesieniu do wieczności. Kiedy pastorka pomaga Erdmuth w pakowaniu skrzyni z jej wianem, mówi, że brak w niej jeszcze wyprawki dla dzieciątek, które urodzi. Brak również rzeczy na ostatnią godzinę. Myślała o koszulach śmiertelnych i prześcieradłach do trumny. Oblubienica zabiera je także ze sobą w skrzyni wyprawnej, czytamy w komentarzu (Le Fort 1960: 46). Narodziny i śmierć, zestawione w tak bliskim sąsiedztwie, budują kłamrę spinającą wszystkie wydarzenia życia, podkreślają jego krótkość oraz nieuchronność przemijania. Autorka daje dowód wyostrzonej świadomości eschatologicznej.

Sceny realistyczne mieszają się z wrażeniami audytywnymi, mającymi coś symbolizować. Ciekawą egzemplifikacją tego jest scena przedstawiająca pastora Bake w świątyni, w której doznał on dziwnego przeżycia: „Zdało mu się nagle, że tuż nad jego głową ktoś wykrzyknął, naśladując jak gdyby jego własny głos, słowa, które doktor Marcin Luter miał wyrzec w swych ostatnich ciężkich latach życia, gdy zwątpił w zakończenie bratobójczej walki między chrześcijanami w krajach niemieckich: ‘Przyjdź, upragniony dniu Sądu Ostatecznego’” (Le Fort 1960: 5). Pastor nie znalazł jednak nikogo, kto by mógł być autorem tych słów i pomyślał, że było to wołanie diabła. Przeraził się bardzo, ale doznał zaraz jeszcze bardziej nieprzyjemnego uczucia, gdy patrząc na kamienne postacie znad Bramy Rajskiej nie potrafił odróżnić panien mądrych od głupich. Odczytał to jako zły znak. Niewyjaśnione zjawiska, interpretowane jako złe wróżby, pojawiają się też w czasie oblężenia miasta: „Magdeburg obiegly teraz złowrózbné pogłoski. W czasie udzielania Komunii świętej w tumie zgasły naraz wszystkie świecie na ołtarzu, jak ongiś w owym roku, kiedy cholera zabiła tysiące ludzi” (Le Fort 1960: 160). Wymiar religijny zawarty w powieści nosi ślady myślenia zabobonnego, które może wpływać ze stereotypów zakorzenionych w tradycji i kulturze. Zabobon jest pozbawiony racjonalnych podstaw i niemożliwy do weryfikacji. Perspektywa metafizyczna, na różne sposoby manifestująca się w powieści, nie wyraża się jedynie za pomocą elementów przynależących do tradycji chrześcijańskiej, ale nosi ślady myślenia magicznego.

W wypowiedziach bohaterów oraz komentarzach narratora pojawiają się stwierdzenia będące swobodnym przekazem sensu tkwiącego w pouczeniach Chrystusa. Przykładem mogą być słowa żony pastora, która miłosiernie patrzy na wszystkich ludzi i o cesarskich papistach, którymi Bake pogardza, mówi tak: „Oni są także biednymi dziećmi naszego

Boga” (Le Fort 1960: 24). Sens nauki Jezusa objawiają też zmieniające się przemyślenia młodego jezuity towarzyszącego Tillemu. Uważa on najpierw, że odstąpienie od wojny religijnej pociągnie za sobą marginalizację, a w konsekwencji – ucisk religii. Uznawał on dotąd słusność „męki za religię świętą dla jej tym wspanialszego triumfu”, ale gdy stanęła mu przed oczyma Męka Pańska, zrozumiał, że religia „będzie Barankiem Bożym, który podobnie jak Chrystus, ulegnie potędze ziemskiej!” (Le Fort 1960: 98–99). Zastanawia się też: „Czyżby do cierpień, które mają zbawić świat, należały również cierpienia religii? Czyżby korona Oblubienicy Chrystusowej miała być także koroną cierniową?” (Le Fort 1960: 99). Konkluzja jezuity świadczy o zrozumieniu słów Jezusa, że tylko ten jest Go godzin, kto, tak jak On, bierze swój krzyż, kto staje się podobny do Niego we wszystkim, również w cierpieniu (Mt 10, 38–39; Łk 9, 23).

Innym elementem zaczerpniętym z kultury chrześcijańskiej jest śpiewana przez żonę pastora niemiecka wersja średniowiecznej łacińskiej antyfony *Media vita in morte sumus*: „W pełni życia jesteśmy / śmiercią otoczeni. / Kogo szukamy, aby w Łasce swej / Miał miłosierdzie nad nami? / Tylko Ciebie, o Panie” (Le Fort 1960: 167). Antyfonę przypisuje się Notkerowi Balbulusowi, benedyktynowi i kronikarzowi z czasów Karola Wielkiego². Pieśń tę śpiewało się tylko podczas pogrzebu, więc pastor spojrział badawczo na swoją żonę, która łąda dzień spodziewała się narodzin ich piątego dziecka. Odniósł wtedy wrażenie, że słyszy głos Chrystusa: „A biada brzemienym i karmiącym w owe dni” (Le Fort 1960: 168). Po raz kolejny pojawia się tutaj kontrast między mającym się narodzić życiem, a pożogą wojenną niosącą śmierć. Autorka, wprowadzając parafrazę słów Jezusa, wzmacnia trwogę, jaką niesie ze sobą grożąca miastu wojna. Ta sama antyfony pojawia się w powieści raz jeszcze, a mianowicie podczas oblężenia Magdeburga. Bake leżał struchlały wśród walących się murów i wtedy ponownie jego żona zaczęła śpiewać tę pieśń, tylko że tym razem ją dokończyła: „Oplakujemy nasz zły czyn, / Który Ciebie, Panie, rozgniewał – / Święty, miłości pełen Zbawicielu, / Boże Nieśmiertelny, / Nie pozwól nam pograć się / W mrok śmierci złej. Kyrie Elejson” (Le Fort 1960: 242–243). Pieśń ta jest wyznaniem, iż wszyscy są winni tej wojnie, zarówno katolicy, jak i protestanci. Pastorowa nie miesza się do polityki, nie objaśnia, ale poprzez pieśń wskazuje na konieczność przebłagania Boga za złe czyny.

Bohaterom często towarzyszą słowa modlitwy, szczególnie pastorowi oraz ekscelencji Tillemu, ale nawet pułkownik von Falkenberg, kiedy został ciężko ranny w bitwie, myśli o modlitwie. Narrator opisuje tę sytuację następująco: „Teraz von Falkenberg musi się raz jeszcze pomodlić. Wszelako nie modlił się i nie było w nim żadnego pragnienia modlitwy. Sam był tym zdziwiony. Przez całe życie przecież walczył za wiarę i Ewangelię. Czemu więc teraz w swej ostatniej godzinie nie potrafi się modlić? Czyżby Bóg odmówił mu łaski?” (Le Fort 1960: 236). Mamy tu wyraźnie zaznaczoną płaszczyznę zewnętrzną (czyny) i wewnętrzną (relacja z Bogiem), które w przypadku Falkenberga nie idą w parze. Zewnętrzne zaangażowanie dla spraw Ewangelii nie musi łączyć się z osobistym zaangażowaniem oraz utrzymywaniem żywej relacji z Bogiem.

² Notker Balbulus był też kompozytorem, poetą, teoretykiem muzyki, związanym całe życie z klasztorem w St. Gallen.

Autorka tworzy też sceny symboliczne, posiadające głębsze znaczenie i mające jednocześnie uwypuklić perspektywę transcendentną oraz ukazać znaczenie jakiegoś przesłania chrześcijańskiego. Przykładem na to jest chorągiew Tillego, z wizerunkiem Maryi, z którą wiódł on tajne narady przed każdą bitwą (Le Fort 1960: 78). Jest to podobizna łaskami słynącego obrazu z Altötting w Bawarii. Chorągiew została przebita trzema pociskami w czasie różnych walk, ale żadna nie naruszyła wizerunku Maryi. Każde zwycięstwo Tilly interpretował jako zwycięstwo Najświętszej Panny. Kiedy się schylił, aby ucałować niebieski jedwab, nagle zauważył czwartą dziurę, którą kazał kiedyś zaszyć, gdyż nie zrobiła jej kula wroga, ale „przestrzeliła ją katolicka kula, kiedy jeźdźcy bawarscy nie rozpoznali własnej chorągwi” (Le Fort 1960: 90). Kula trafiła wtedy w sam środek serca Najświętszej Panny. Tilly patrzył wstrząśnięty na „otwartą ranę” i nie rozumiał, jak mogła się ponownie otworzyć. Fakt nazwania dziury „otwartą raną” świadczy o personifikacji obrazu Maryi, o traktowaniu go jako żywego odbicia, które reaguje na wydarzenia ziemskie. Dziura na chorągwi nabiera znaczenia symbolicznego, wskazuje na cierpienie Maryi z powodu podziału chrześcijan i bratobójczej walki. Tillemu zdało się nagle, że nie może rozpoznać własnej chorągwi, jak bawarscy jeźdźcy, którzy do niej strzelili. Również ten szczegół ma znaczenie symboliczne. Sygnalizuje, iż w porządku duchowym nastąpiło jakieś zakłócenie. Wojna religijna zaślepia, nie pozwala prawidłowo rozróżnić pomiędzy dobrem a złem. W końcu w Tillym nastąpiła przemiana i postanowił, że nie będzie upierał się przy wojnie religijnej. Poczul się w tym momencie jednak tak, „jakby trafił kulą we własną chorągiew. Teraz Najświętsza Panna nie była już „Maryją zwycięską”, ale „Maryją z mieczem w sercu”. [...] Nagle zdało mu się, że słyszy głos Najświętszej Panny: Nie opuściłeś mnie, lecz znalazłeś” (Le Fort 1960: 92). Spojrzał na chorągiew i nie mógł już odnaleźć dziury w sercu Maryi, rana zniknęła. Zrozumiał wtedy, że „Maryja nie zwycięża z mieczem w ręku, ale z mieczem w sercu” (Le Fort 1960: 92). W symboliczny sposób zostaje wyrażona jedna z głównych prawd chrześcijańskich, iż prawdziwym zwycięstwem jest zwycięstwo poprzez miłość i przyjęcie cierpienia, jak uczynił to Chrystus, a nie poprzez zadawanie cierpienia innym. Zaniechanie walki, choćby była prowadzona w imię najszczytniejszych wartości, jest zgodne z przesłaniem Jezusa. Do takiej konkluzji dochodzi też występujący w powieści młody jezuita, który mówi: „Chrystus nie zwycięża w walce przeciw krzyżowi, ale na krzyżu” (Le Fort 1960: 252).

W dziele występują liczne porównania nawiązujące do motywów biblijnych. Użyte tu słownictwo religijne służy lepszemu objaśnieniu sensu oraz wzmocnieniu wymowy danej sytuacji. Głos pastora Bake przemawiającego podczas nabożeństwa jest „tak samotny, bezsilny i opuszczony, jak głos Chrystusa Pana pod murami Jerozolimy” (Le Fort 1960: 8). Zjawiska powstałe w wyniku połączenia architektury i gry światła pomagają wnieść myśli ku Bogu. Narrator opisuje to następująco: „jak milczące uwielbienie Stwórcy, wznosiły się cienie obu wież kościoła Świętego Jana” (Le Fort 1960: 40). Nawet same zjawiska przyrody mogą kojarzyć się religijnie. Przykładem może być niniejsze porównanie: „Na niebo jesiennego wieczoru wytoczył się wczesny księżyc, rozsiewając na ziemi poświęte tak spokojną, jakby hen, w górze, cicha, łagodna niewiasta rozpuściła welon, który okrył wszystko, podobnie jak płaszcz Maryi Panny na papistowskich obrazach” (Le Fort 1960: 39). Odwołanie do rzeczywistości widzialnej ma pomóc w zrozumieniu rzeczywistości

niewidzialnej. Inny przykład: wśród rajców siedział doktor Gilbert, „groźny niby anioł na Sądzie Ostatecznym” (Le Fort 1960: 48).

Autorka kreuje swoich bohaterów na postaci zakorzenione głęboko w tradycji chrześcijańskiej i stąd czerpiące swoje asocjacje. Żołnierze mawiali między sobą, że „Ojciec Tilly, niczym Ojciec Niebieski, przejrzy na wskroś, co kto kryje w swym sercu” (Le Fort 1960: 82). Porównanie to jest zarówno świadectwem wiary składanym przez bohaterów, jak też służy wprowadzaniu czytelnika w głoszone przekonania religijne.

Autorka tworzy sceny, które wyrażają obrazowo jakąś prawdę biblijną, jak na przykład odnalezienie i poślubienie przez Willigisa pohańbionej Erdmuth symbolizuje miłość Boga do Jego niewiernej oblubienicy, jaką jest Kościół. Willigis nie odwrócił się od swojej narzeczonej, mimo że nie chciała na niego czekać, a po jego powrocie nie przyjęła go. Jego postawa zdaje się szukać we wszystkim woli Bożej. Narrator komentuje to następująco: „Była przecież jego oblubienicą [...], przyrzeczoną mu przez ojca i matkę, a wola rodziców jest dla dzieci wolą Bożą [...]. Nie mógł się narażać na to, że stanie przed Boskim obliczem bez swojej oblubienicy” (Le Fort 1960: 243–244).

O bardziej złożonej formie uobecnienia się treści biblijnych mówić można wówczas, gdy przełożone na język poetycki zostają one wtopione w różne elementy struktury utworu literackiego (Listwan 1997: 153). Takim przykładem są sylwetki bohaterów, szczególnie Tillego, który kieruje się w swoim postępowaniu zasadami chrześcijańskimi, posiada osobiste i żywe odniesienie do Maryi. Świadomość religijna Tillego pomaga mu w dążeniu do dobra, do praktycznej realizacji miłości w wymiarze indywidualnym oraz społecznym (dąży do pokojowego rozwiązania konfliktu). Podobnie Willigis ukazuje swoją postawą wobec Erdmuth przebaczącą miłość Boga.

Scena końcowa, której głównym bohaterem jest pastor Bake słuchający w świątyni katolickiego wyznania wiary, ukazuje wpływ modlitwy na jego przemianę wewnętrzną. W rozmyślania pastora wplatają się poszczególne wersety *Credo in unum Deum*, korespondujące z jego refleksjami. Przy słowach „Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine: et homo factus est, Bake rzucił się na kolana. Po raz pierwszy wstrząsnęła nim świadomość, że ponad wszelkim rozdziałem wyznań istnieje wspólne dla całego chrześcijaństwa wyznanie wiary” (Le Fort 1960: 262). Zburzony Magdeburg kojarzy mu się ze wzgórzem Golgoty, gdzie jednoczy się całe chrześcijaństwo. Pod wpływem słów: Et resurrexit tertia die, secundum Scripturas. Et ascendit in coelum: sedet ad dexteram Patris, Bake myśli o tym, że jedyną nadzieją dla chrześcijaństwa jest zmartwychwstanie Chrystusa. W swojej wyobraźni widzi udręczoną ojczyznę, w której zapanował już pokój, bo wszyscy pojednali się ze sobą, „jak bracia, wokół wspólnego wyznania wiary ojców” (Le Fort 1960: 263). W tok myślowy pastora zostaje wkomponowana parafraza fragmentu z Apokalipsy św. Jana: „Bakemu zdało się, że widzi przepiękne miasto Magdeburg jako Jerozolimę niebios, wspaniałe, dostojne, jak ongiś, [...] przystrojone znów na gody, ale na gody wiekuistej Miłości, na gody z Objawienia świętego Jana” (Le Fort 1960: 264). Zarysowana zostaje tu perspektywa eschatologiczna, wyrażona za pomocą biblijnego opisu. Powieść wieńczy symboliczne pojednanie chrześcijaństwa. W osobie pastora, poprzez jego przyjęcie wspólnego wyznania wiary, przy słowach: Et unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam, zostaje zrealizowane marzenie autorki, która swoim życiem ukazała możliwość takiej jedności.

Podsumowanie

Dokonany przegląd elementów religijnych w *Godach magdeburgskich* wskazuje, że Gertruda von le Fort, podejmując temat historyczny, ma na uwadze nie tyle literacką kreację zdarzeń z przeszłości, co wykorzystanie ich do ukazania przesłania chrześcijańskiego. Pisarka porusza często problemy eschatologiczne, interesuje ją wymiar duchowy człowieka, jego światopogląd religijny i osobiste odniesienie do Boga. Autorka tworzy też sceny symboliczne, posiadające głębsze znaczenie i mające jednocześnie uwypuklić perspektywę transcendentną oraz ukazać znaczenie jakiegoś przesłania chrześcijańskiego. Przywołuje cytaty i parafrazy biblijne, operuje motywami religijnymi i stosuje pojęcia teologiczne. W powieści występują gatunki literackie strukturalnie związane z religią: pieśń religijna, słowa modlitwy oraz łacińska wersja części stałej Mszy św. W *Godach magdeburgskich* le Fort pragnie ukazać konieczność pojednania protestantyzmu z katolicyzmem, gdyż wtedy dopiero będzie możliwa pełna jedność Chrystusowego Kościoła. Wymowa semantyczna dzieła jest zgodna z przesłaniem chrześcijańskim, chociaż dają się zauważyć elementy myślenia magicznego (na przykładzie pastora Bake).

Bibliografia

- ARNIM, H. von, 1972. *Christliche Gestalten neuerer deutscher Dichtung*. Berlin: Wichern Verlag.
- DÜRREN, S., 1998. *Die Frau im Spannungsfeld von Emanzipation und Glaube*. Regensburg: Roderer Verlag.
- FRÜHWALD, W., 1976. Deutscher renouveau catholique. Zur literarhistorischen Einordnung des Werkes Gertrud von le Fort. In: Red. H. BACH. *Dichtung ist eine Form der Liebe. Begegnung mit Gertrud von le Fort und ihrem Werk*. München: Franz Ehrenwirth Verlag, 60–74.
- GOTFRYD, J., NOWACZYŃSKI, P., 1997. *Sacrum w literaturach słowiańskich*. Lublin: TN KUL.
- JASIŃSKA-WOJTKOWSKA, M., 2003. Problemy identyfikacji religijności dzieła literackiego. In: Red. M. JASIŃSKA-WOJTKOWSKA. *Horyzonty literackiego sacrum*. Lublin: TN KUL, 19–34.
- KRANZ, G., 1976. *Gertrud von le Fort. Leben und Werk in Daten, Bildern und Zeugnissen*. Frankfurt am Main: Insel Verlag.
- KÜHLMANN, W., LUCKSCHETER, E. (red.), 2008. *Moderne und Antimoderne. Der Renouveau catholique und die deutsche Literatur. Beiträge des Heidelberger Colloquiums vom 12. bis 16. September 2006*. Freiburg/Berlin/Wien: Rombach Verlag. Dostępne na stronie: http://www.theologie-und-literatur.de/fileadmin/user_upload/Theologie_und_Literatur/Rezension_Renouveau_Catholique.pdf [od 14.05.2014].
- LE FORT, G. von, 1960. *Gody magdeburgskie*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- LISTWAN, F., 1997. Motywy religijne w nowelistyce Mikołaja S. Leskowa. In: Red. J. GOTFRYD, P. NOWACZYŃSKI. *Sacrum w literaturach słowiańskich*. Lublin: TN KUL, 149–160.
- ROGALSKI, A., 1954. Wstęp. In: LE FORT, G. von. *Córka Farinaty*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- SAWICKI, S., 1979. Religia a literatura. Zarys problematyki badań. In: Red. S. SAWICKI. *Z pogranicza literatury i religii. Szkice*. Lublin: TN KUL, 7–23.
- SCHLAFFER, H., 2010. Zeit des Raben, Zeit der Taube. *Süddeutsche Zeitung*, 106, 10. Mai.
- ZARĘBIANKA, Z., 1990. O poezji religijnej i sposobach jej badania. *Roczniki Humanistyczne*, 38, 1, 25–56.

Ewa Anna Piasta

Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Research interests: culture of German-speaking countries, correspondence of arts, links between literature, music and spirituality/the sacred

**RELIGIOUS MOTIFS IN THE NOVEL *THE MAGDEBURG WEDDING*
BY GERTRUD VON LE FORT****Summary**

Gertrud von le Fort, who was born in 1876 in Minden in Westfalen and died in 1971 in Obersdorf, was a German writer, poet and essayist. A number of her works are backgrounded with historical events. The aim, however, is not to evoke concrete events or their historical reconstruction but to show some spiritual problems and the timeless Christian message.

The objective of the article is to analyse religious motifs in the novel *The Magdeburg Wedding*. The religious elements are taken from a concrete aspect of reality, such as liturgy, or wider, i.e., the cult, the Bible and other religious texts or even authentic events from the history of the Church. Those motifs are present in the sphere of style, metaphor, subject matter and the ideological content of the work. The literary genres structurally connected with religious tradition are interwoven in the novel. The function of the Biblical paraphrases is to correct the thoughts or attitudes of the protagonists; they as well act as a determinant of morality. The metaphysical perspective, which is manifested in the novel in a variety of ways, is not only expressed by the elements belonging to the Christian tradition but as well shows the traces of magical thinking.

KEY WORDS: Gertrud von le Fort, novel, literature and theology, Protestantism, Catholicism.

Gauta 2015 06 09

Priimta publikuoti 2016 01 14